3. Հայկական սնահավատական զրույցներն ըստ գործող հիմնական դեմքերի /պերսոնաժների/ բաժանվում են մի շարք խմբերի, որոնցից մենք վերցնում ենք երկուսը՝ ա/ զրույցներ չար ոգիների մասին, բ/ զրույցներ բարի ոգիների մասին: Այս խմբերից յուրաքանչյուրն ունի տիպաբանական մի շարք ենթախմբեր ու տարատեսակներ, որոնք պատմա-ազգագրական տարբեր շրջաններում զանազանվում են անվանումներով, բովանդակությամբ և կիրառությամբ:

4. Չար ու բարի ոգիներին վերաբերող սնահավատական զրույցները ծագել և ձևավորվել են վաղագույն շրջանի դիցաբանական պատկերացումների ու հավաքալիքների հիման վրա, բայց աստիճանաբար վերափոխվելով մուտք են գործել բանավոր-պատմողական արձակի այլ տեսակների մեջ և ձուլվել դրանց / ավանդություն, հեքիաթ, առակ, անեկդոտ/, ձեռք բերելով սոցիալական, կենցաղային և բարոյախոսական բովանդակություն:

5. Որպես հավատք-նախապաշարմունքի վերապրուկներ, այդ զրույցները դարերի ընթացքում արմատներ են ձգել ժողովրդի հոգեբանության ու գիտակցության մեջ, պահպանելով որոշ կայունություն բանավոր խոսքի, առածաբանության, դարձվածաբանության, գեղարվեստական գրականության և արվեստի ասպարեզում:

Ռ.Հ.ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՍԵՎԱՆԻ ԱՎԱԶԱՆԻ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Շուրջ 10 տարի / 1965 թվից/ հեղինակը ժեռնամուխ է եղել Սևանի ավազանի հայ ժողովրդական բանահյուսության հավաքման աշխատանքներին: Եղել է Սևանում, Նամոյում, Վարդենիսում և շրջակա գյուղերում:

2. Սևանի ավազանի բնակչությունը Արևմտյան Հայաստանի ու Պարսկահայքի / Մուշ, Ալաշկերտ, Խալմաստ, Բայազետ/ վերաբնակիչներ են, որոնց բանահյուսությունը հիմնականում կապված է իրենց պատմական հայրենիքի ազգային կենցաղին ու ավանդական սովորություններին, որով և ներկայացնում են պատմա-ազգագրական կարևոր արժեք:

3. Հավաքված հարուստ ու բազմաժանր նյութերի մեջ աչքի են ընկնում վիպական բանահյուսության տարբեր նմուշներ. զրանցված

է. ,,Սասնա ծռեր,, վեպի չորս նոր պատում, որոնք ծագում են Արևմտյան Հայաստանից: Դրանցից արժեքավոր է հատկապես Ալաշկերտի Մանգասար գյուղի պատումը, մի տեղավայր, որից մինչև այժմ պատումներ հայտնի չեն եղել հայ վիպագրությանը: Ոճաբանական հատկանիշներով այս պատումը ևս նույնական է վեպի ավանդական պատումներին՝ պատմվում է արձակ, մասնակի երգային հատվածներով, նկատվում է նաև տեղայնացման որոշ ձգտում:

4. Վիպական բանահյուսության գրանցումների մեջ կան նաև նորություններ և գեղարվեստորեն հաջող տարբերակներ: Գրառված են նաև մի քանի հեքիաթներ իրանական վեպի մոտիվներով՝ ,,Զալ Օղլի Ռստամ,, , ,,Բուռզի,, , ,,Խեշնեկ,, և այլն:

5. Ժողովրդագիտական ու պատմա-մշակութային առանձնահատուկ արժեք է ներկայացնում Սևանի ավազանի երգային-պարերգային բանահյուսությունը, որից գրանցված է շուրջ 100 երգ,պարերգ՝ բնագիր խոսքով ու մեղեդիով:

6. Տեղավայրի բանահյուսությունը հարուստ է նաև բանաձևային փոքր ժանրերով /առած-ասացվածք, հանելուկ,օրհնանք,անեծք,աղոթք/ որոնք դարձյալ ծագումնաբանորեն խոր հնությունից են գալիս և կենցաղավարում են առ այսօր:

7. Գրառված նյութերի լեզուն Մշո, Ալաշկերտի, Բայազետի, Սալմաստի բարբառներն ու խոսվածքն են:

8. Գրանցված են նաև որոշ ազգագրական տվյալներ ու տեղեկություններ, որոնք գաղափար են տալիս տեղի ազգաբնակչության հոգևոր և նյութական մշակույթի մասին:

Վ.Գ. ՍՎԱՋՅԱՆ

ՆՇԽԱՐՆԵՐ ԱՐԵՎՄՏԱՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅԱՆ

1. Պատմական Հայաստանի արևմտահայ հատվածի / Փոքր Հայք/ բնակիչները 19-րդ դ. վերջին և 20-րդ դ. սկզբին բռնությամբ տեղահանվելով իրենց բնօրրանից, սփռվել են աշխարհով մեկ:

Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատվելուց և հատկապես հայրենական մեծ պատերազմից հետո, նրանց մի մասը ներգաղթել է հայրենիք: